

ISSN:1305-1547

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
AHİLİK KÜLTÜRÜNÜ ARAŞTIRMA MERKEZİ

AHİLİK ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

(AHAD)

Yılda İki Defa Yayınlanır Hakemli Dergi

CİLT: 1 SAYI:2

(KIŞ 2005)

İÇİNDEKİLER

Bayram DURBİLMEZ	
Türk Kültüründe ve Fütüvvetnamelerde "Üç" Sayısı	1
Haluk GÖKALP	
Ahi Evran-ı Veli'nin Menkıbevi Kişiliği	23
Yusuf Toran GÜNAYDIN	
Meslek Gazetesinde Yayınlanmış Ahilik Konulu Yazı Dizisi	39
Abmet KOLBAŞI	
Türk Kültür Turizmi Açısından Ahilik	57
Akın MARŞAP	
Ahi Evran-ı Veli ve Evrensel İş Etiğinde Yeni Gelişmeler	69
Şaban SAĞLIK	
Kemal Tahir'e Göre Ahilik ve Ahiler	91
Zofia YÜKSELOVA	
Orta Avrupa Ülkelerindeki Mesleki Yapılanma ve Anadolu Ahilik Sistemiyle Benzerlikleri	125
AHAD Yayın İlkeleri	143

BU SAYI İÇİN EK HAKEMLER

Prof. Dr. Hülya ARGUNŞAH	(Erciyes Üniversitesi)
Doç. Dr. Salih KUŞLUVAN	(Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Alp TIMUR	(Dokuz Eylül Üniversitesi)
Prof. Dr. Mustafa SAATÇI	(Erciyes Üniversitesi)
Prof. Dr. Hasan YÜKSEL	(Cumhuriyet Üniversitesi)

TÜRK KÜLTÜR TURİZMİ AÇISINDAN AHİLİK

Ahmet KOLBAŞI*

Özet

Kültür turizmi denilince arkeolojik sit alanları, antik kentler, ören yerleri, müzeler ve diğer tüm kültürel varlıklar hatırlanmaktadır. Türkiye’de tarih öncesi çağlardan günümüze kadar ulaşan, değişik uygarlıklara ve Türklere ait çok sayıda kültür varlıkları bulunmaktadır. Bunların içinde tarihi ipek yolu üzerinde bulunan Selçuklu kervansarayları o dönemin iktisadi ve sosyal hayatı hakkında bilgi verecek şekilde düzenlendiği takdirde Türk kültür turizmi açısından büyük kazançlar sağlanacaktır. Tarihi ipek yolu projesi olarak bir takım çalışmalar bulunmakla birlikte bunlar sadece ticari kurumlar olarak turizme kazandırma çabasından daha öte olmalıdır. Bunu sağlamak için 13.yüzyılda Türkiye’de yaygınlaşmış olan Ahilik, Bektaşilik, Mevlevilik kurumları titiz bir çalışma ile incelemek tarihi canlandırma diyebileceğimiz yöntemle ipek yolu projesi içindeki yerini almalıdır.

Bu tasavvuf akımlarını ait merkezi mekanlardan hareketle bunları görmek, incelemek ve araştırma yapmak isteyen insanlara bu kurumların fonksiyonlarını sergileyen tarihi modeller ortaya konulmalıdır. Günümüzde bu yerleri müze veya sınırlı sayıda ziyaret mekanı olmaktan çıkaracak ve daha yoğun ilgi çekecek hale getirmek ancak "Tarihi Canlandırma" yöntemi ile mümkündür. Dünya’da bu tür uygulamaların pek çok örneği vardır. Mesela İspanya’da Kristof Kolomb’un sefere çıktığı üç parça gemi bu yöntemle aynı limanda inşa edilmiş ve tarihi dekorlar aynen canlandırılarak tarihte turizmin buluşması sağlanmıştır.

Ahilik örgütü de benzer şekilde bir canlandırma ile Türk tarihinde önemli bir yere sahip olan değerlerimizin turizmle buluşturulmasında örnek bir adım olacaktır. Böyle bir uygulamanın Türk turizmine ve kültürüne yapacağı olumlu katkıları saymaya sanırım gerek yoktur. Bu çalışmada bunun tarihi, kültürel yönleri ile Türk turizmine katkıları gerekçeleri ile birlikte ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Ahilik, Türk Turizmi, Türk kültürü

* Yard. Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü,
BALIKESİR. akolbasi@hotmail.com

Abstract

When culture tourism is mentioned, archaeological sites, antique cities, ruins, museums and other cultural entities are referred. There are numerous cultural entities belonging to Turks and various civilisations from pre-historic periods to our time in Turkey. Among these, the Seljuk caravanserais on the historical Silk Road will bring great benefits in terms of Turkish culture tourism if organised in such a way to supply information about social and economic life of that period. There are some studies as the historical silk road project, but they should be more than gaining them only commercial institutions to tourism. To realize this, by studying thoroughly the institutions such as Akhism, Bekashism, Mevlism which were prevalent in 13th century should take their place within the Silk Road project by means of a method which we can call 'Historical Revival'.

Historical ways exhibiting the functions of these institutions should be formed for those who would like to see, visit, and study them starting from the central places belonging to these sufi ways. In our time, it is possible to make these places receive greater attraction and to save these places from being museums and limited number of places to visit only through the method of 'Historical Revival'. There are a great number of examples of such applications in the world. For instance, the three ships by which Kristof Colamb made a voyage were built in the same port by this method and history and tourism met through reviving the same historical settings.

Through a similar revival, the Akhism organization will be a good sample step for the combination of tourism and our values which have a great place in Turkish history. Such an application will certainly bring great benefits to the Turkish tourism and culture. This paper will study at length the historical and cultural aspects of this and its contributions to the Turkish tourism.

Key Words: Akhism, Turkish Tourism, Turkish culture

GİRİŞ

Kültür Turizmini, genel olarak değişik kültürler ve kültür eserlerinin görülmesi için yapılan seyahatler şeklinde tanımlamak mümkündür. Kültür turizminin temelini tarihi eserler ve kültürel varlıklar dolayısıyla bir topluma ait olan kültürel miras oluşturmaktadır. Kültürel mirasın korunması ve yaşatılması aynı zamanda kültür turizminin güçlenmesini ve gelişmesini sağlayan en önemli etkenlerden biri olmaktadır. Ayrıca bir ülkenin kültür turizminin sürdürülebilirliği, büyük çapta sahip olduğu kültürel mirasın korunması ve turistik açıdan gezilip görülebilir durumda bulundurulması ile doğru orantılıdır.

Türkiye'de neolitik dönemden günümüze uzanan tarihi evreye ait pek çok tarihi ve kültürel kalıntılar mevcuttur. Bu kalıntılar içerisinde ayakta kalanların pek çoğu turizm ve benzeri alanlarda duyulan

ihtiyaçlardan dolayı var olabilmişlerdir. Türklerin Anadolu'da meydana getirdikleri kültürel eserlerin gereği gibi korunamadığı gibi kalanların da durumu içler acısıdır. Bu alanda ciddi ve olumlu adımların atılması için hükümetlerimizin devamlı olarak uygulayacağı kalıcı kültür ve turizm politikalarının olması gerekir.

İşte bu yönüyle 13. yüzyılın sosyal, ekonomik ve kültürel hayatını bize yansıtan en önemli kültür mirası olarak Ahilik, tebliğ konumuzun temelini teşkil etmektedir. Ahilik menşei itibarı ile Abbasilere ait olan Fütüvvet teşkilatı ile ilişkilendirilmeye çalışılsa da Anadolu'da ve daha sonra yayıldığı topraklarda tamamıyla Türk kültürünün belirgin özelliklerini temsil eden bir hüviyeti yansıtmıştır. Bu yönüyle Ahilik, Ahmet Yesevi'den Anadolu'ya uzanan tasavvuf kimliği ile Türk kültürünün bozkır teşkilatçılığına özgü vasıfları bünyesinde birleştirerek Türklerle ait bir kurum halinde ortaya çıkmıştır.

Türkler Anadolu'ya geldiklerinde Doğu Roma'nın Anadolu üzerinde hakimiyeti zayıflamış olup Anadolu'da yaşayan halkın can güvenliği sağlanamaz durumda ve ağır vergiler altında inleyen gayri memnun bir kitlenin varlığı bilinmektedir. Türkler böyle bir toplum için kurtarıcı konumunda yer almıştır. Türkler Anadolu'da Doğu Roma devletini yenilgiye uğrattıktan sonra yerleşmeye başlamışlardır. Başka hiçbir Anadolu toplumunun devletini yıkarak veya toprağını elinden alarak istila etmemişlerdir. Bu gerçeği Anadolu'nun gerçek sahibi olduklarını iddia ederek ortaya çıkan ve tarihi olayları ideolojik malzeme olarak kullanmaya çalışan kesimlere karşı vurgulamak zarureti vardır.

1. Türk Kültür Turizmi Açısından Ahilik

Kültür turizminin temelini kültürel miras oluşturduğuna göre günümüze kadar ulaşmış olan kültürel mirasımız bu anlayışla ele alınarak irdelenmelidir. Bu doğrultuda yeni de olsa faaliyetler görülmektedir. Türk kültür turizmine Ahiliğin katkısı ne olur? Bu katkı nasıl sağlanabilir? Ne gibi kazanımları olur? Şeklinde sıralayabileceğimiz sorulara bu bildiride ana hatları ile cevap aramak amaç edinilmiştir.

Günümüzde kültürel maksatlı yapılan seyahatlere katılan turistler çeşitli gruplarda tanımlanmaktadır. Bu tanımlar daha çok turistin ilgi yoğunluğunu esas alan sınıflandırmaları içermektedir. Turistlerin kültür turizmi alanında yapabilecekleri veya takip edebilecekleri gezi etkinlikleri arasında sanat galerileri, tiyatro, müze, tarihi yerler, kültürel olaylar, festivaller, sergiler, (Cultural Tourism Defined: www.nasaa-arts.org/artworks/ct_contents.shtml) ören yerleri ziyareti sayılabilir.

13. yüzyılda Türk tarihini etkileyen en önemli olaylar 1097 yılında başlayıp aralıklarla devam eden haclı seferleri ve doğudan yapılan Moğol istilaları olmuştur. Bu iki istila sonucu Ön Asya adeta perişan olmuştur. Bu iki olay Türkleri de siyasi, sosyal ve iktisadi açıdan olumsuz yönde etkilemiştir. Ahilik örgütü bu dönemde bu olumsuzlukları göğüsleyen bir işleve sahip olmuştur.

Kelime kökeni ve dolayısıyla anlamı hakkında tartışmaların hâlâ devam ettiği "Ahilik", ister Arapça "kardeşim" demek olan "ahi" anlamında olsun, isterse Divanu Lügati't-Türk'de geçen "cömeri" anlamındaki Türkçe "akı>ahi" kelimesinden gelsin, Ahi Evran-ı Veli ve takipçilerinin anlamlandırıp yapılandığı bir kurumdur. Özellikle fütüvvetnâmelerde belirlenen "örnek ahi yaşayış modeli" göz önüne alındığında dinî -tasavvufî bir görünüm arz eden Ahilik, gerçekte bir tasavvufî yapılanma veya tarikat değildir. Fakat tasavvufî ilişkisi reddedilemeyecek bir manzara da arz eden bu sistem, siyasi etkinliği olan, iktisadi âdâbı öğretmeyi; esasen "insan terbiyesi"ni, dolayısıyla da topyekûn "toplum terbiyesi"ni amaçlamış çok yönlü bir yapıdır.

Türkler Anadolu'da iskanlarını gerçekleştirirken bu topraklarda yaşayan halkın nüfus olarak en fazlasını teşkil ettikleri için inisiyatifî ellerinde bulundurmuşlar ve 13. yüzyılda Anadolu'yu iktisadi ve sosyal yönden gergef gibi işleyen Ahilik ve Bektaşilik tarafından Türk kültürünün burada kendi iklimini yaratmasında lokomotif görevi görmüşlerdir.

Ahilik Anadolu'da Türklerin kadim mesleklerinden olan demircilik ve dericilik (Cunbur 1989: 224) alanında daha güçlü olarak yayılmıştır. Bu durum Ahilik kurumunun Türk kültürü içinde şekillenmiş olduğu görüşünü desteklemektedir. Çünkü, tarihte uzun süre Orta Asya İpek Yolu üzerinde hakim olan Türkler burada vergi almak dışında mutlaka zanaat ve ticaret konusunda da tecrübelerle sahiptiler. Türklerin hakimiyeti altında bulunan İpek yolu güzergahında ticari ve konaklama için ribatların ve Ahiliğe ait benzer kurumların oluşması muhtemeldir. Bu kurumların Anadolu'ya da Orta Asya'dan Türkler tarafından taşınmış olması kuvvetli ihtimaldir. Çünkü, Ahilerden bahseden ilk yazılı kaynak olarak bilinen İbni Batuta, seyahatnamesinde Ahilerden söz ederken; "...Bunlar Anadolu'ya yerleşmiş bulunan Türkmenlerin yaşadıkları her yerde, şehir, kasaba ve köylerde bulunmaktadır." (Bozdağ 1993: 7) şeklinde bir ifade yer almaktadır. Türklerin Ahiliği Abbasilerden alarak Anadolu'da kısa zamanda disiplinli örgütlere dönüştürmesi kültürel değişimlerin ihtiyaç duyduğu süreç bakımından da pek olası değildir.

Ahilik kurumu 13. yüzyıldan başlayarak günümüze kadar olan süreçte sosyal ve iktisadi yönden Türk toplumunun hayatını düzenleyici unsur olarak önemli yer işgal eder. Bunun önemi sosyal hayatın orta sınıfı olan esnaflık ile ekonomik üretim dallarında oto kontrolü sağlaması ve bu konuda devlet ile toplum arasında mühim bir köprü rolü üstlenmesi olmuştur. Neşet Çağatay'a göre; "Ahiliğin kurum olarak en belirgin özellikleri: konukseverlik, yardımseverlik, bir sanat yada meslek sahibi olmak, üyelerini gündüz tezgah ve atölyelerde iş başında, geceleri Ahi zaviyelerinde sosyal ve ahlaki yönden eğitmektir." (Çağatay 1996: 35) Tarihte Türk toplum hayatı içinde işgal ettiği konumu gereği Ahilik, kültürel yönü, fiziki mekanları ve işlevleri ile Türk kültür turizmi içinde proje ile değerlendirilerek günümüze bir müze olarak aktarılması önemli bir çekiçilik sağlayacaktır.

2. Tarihî Canlandırma Modeli Olarak Ahilik

Anadolu'nun Türklerin anayurdu haline gelişinin 11. yüzyılın ikinci yarısından itibaren hızlanmaya başlamasıyla Asya'dan göç eden sanatkar ve tüccar Türklerin yerli tüccar ve sanatkarlar karşısında tutunabilmeleri ve yaşayabilmeleri için aralarında bir örgüt kurmalarını gerekli kılmıştır. Ayrıca Türkler bu örgüt yardımıyla, sağlam, dayanıklı ve standart mal yapabileceklerini düşünmüşlerdir. İşte bu zorunluluk, dini ahlaki kuralları fütüvvetnamelerde zaten mevcut olan esnaf ve sanatkarlar dayanışma ve kontrol örgütünün, yani Ahiliğin Anadolu'da kurulması sonucunu doğurmuştur. Öte yandan, deri işçilerinin ve Ahiliğin piri olan Ahi Evran'ın Anadolu'ya gelişi de bu tarihlere rastlamaktadır.

Ahilik örgütü şekillendiği dönemden itibaren Selçuklu, Beylikler ve Osmanlı döneminde varlığını sürdürmüş Osmanlı devletinin yükselme döneminden itibaren dönüşüm uğramasına rağmen özdeki misyonunu korumuştur. Ahilik, Anadolu Selçukluları zamanında başta Kuşehir olmak üzere Ankara Kayseri, Sivas, Erzurum gibi şehirlerde kuruluş geliştirdiği gibi, Osmanlılar döneminde ülkenin her tarafına ulaşmış ve kökleşmiştir. Anadolu köylerinde ve kırsalında ise Ahiliğin uzantısı olarak yaranlık teşkilatı yer almıştır.

Uzun çarşı, bedesten ve arasta (Çağatay 1989: 120)¹ ismi verilen yerlerde zanaatlarını ve sanatlarını icra eden Ahiler, eğitimlerini ise

¹ Osmanlı İmparatorluğunun her yerinde "bedesten"a, "arasta"ya "uzun çarşı"ya rastlanır. Bu imparatorluğun, Bursa'dan sonra uzun yıllar ikinci başkenti olmuş bulunan Edirne'de de uzun çarşı terimi kullanılmaktadır. Bkz. (Çağatay 1989: 120)

zaviyelerde sürdürmüşlerdir. Ahiliğe ait düsturlar ise fütüvvetnameler de yer almıştır. Ahiliğe dayalı olarak yazılan fütüvvetnameler devrin sosyal hayatına bakışta ve o devri anlamada bizim için önemli kaynaklardır. Bunlar aynı zamanda Ahiliği özüne uygun olarak kültür turizmi için canlandırmada önemli işleve sahiptirler. Fütüvvetnamelere ve konu ile ilgili diğer müracaat kaynaklarına dayanarak Ahilik örgütleri Kırşehir ve Kayseri gibi bölgelerde tarihi temellerine uygun olarak birer örneği teşkil edilebilir. Bunun en büyük yararı o dönemin sosyal hayatını bugüne somut bir yaklaşımla taşıyarak günümüz insanına geçmişe ait bir kültür mirasımızın görsel olarak tanıma şansı sağlaması şeklinde olacaktır. Turizm yoluyla da dış dünyaya aynı tanıtımın gerçekleşmiş olacağı düşünüldürse 13. yüzyıldan başlayarak Anadolu'da kök salan Türk kültür mirasının kalıcılığını ve cazibesini artıracığına kesin gözüyle bakılabilir.

Ahilik örgütünü yansıtan kurumun canlandırılmasında 13.yüzyıldan itibaren direk olarak Ahileri konu alan kaynaklar ve dönemi anlatan diğer tarih kaynaklarından yararlanılabilir. Ahilikten ve Ahilerden bahseden ilk yazılı kaynak İbni Batuta olarak bilinir. İbni Batuta, eserinde Antalya'ya seyahati esnasında karşılaştığı Ahiler hakkında onları tanıtıcı bilgiler aktarmaktadır.²

² "...Müfredi ahi, "Ah" Kardeş sözünün müfred birinci şahıs şeklinde söylenmesinden meydana gelmiştir. Bunlar Anadolu'ya yerleşmiş bulunan Türkmenlerin yaşadıkları her yerde, şehir, kasaba ve köylerde bulunmaktadır. Memleketlerine gelen yabancıları karşılamakla onlarla ilgilenme, yiyeceklerini, (Sayfa 7) içeceklerini, yatacaklarını sağlama, ihtiyaçlarını giderme, onları uğursuz ve edepsizlerin ellerinden kurtarma, şu veya bu sebeple bu yaramazlara katılanları yeryüzünden temizleme gibi konularda bunların eş ve örneklerine dünyanın hiçbir yerinde rastlamak mümkün değildir. içeceklerini, yatacaklarını sağlama, ihtiyaçlarını giderme, onları uğursuz ve edepsizlerin ellerinden kurtarma, şu veya bu sebeple bu yaramazlara katılanları yeryüzünden temizleme gibi konularda bunların eş ve örneklerine dünyanın hiç bir yerinde rastlamak mümkün değildir. Ahi, evlenmemiş, bekâr ve sanat sahibi olan gençlerle diğerlerinin kendi aralarında bir topluluk meydana getirip içlerinden seçtikleri bir kimseye denir. Bu topluluğu da Fütüvve - gençlik adı verilir. Önder olan kimse bir tekke yaptırarak burasını halı, kilim, kandil v.b. eşya ve gerekli araçlarla donatır. Kardeşler gündüzleri geçimlerini sağlayacak kazancı elde etmek üzere çalışırlar ve o gün kazandıkları parayı ikindiden sonra topluca getirip öndere verirler. Bu para ile tekkenin ihtiyaçları karşılanır, topluca yaşama için gerekli yiyecek ve meyveler satın alınır. Meselâ o sıralarda beldeye bir yolcu gelmişse, onu tekkede misafir ederler ve alınan yiyeceklerden ikram ederler. Bu tutum yolcunun ayrılışına kadar sürer gider. Bir misafir olmasa bile yemek zamanında yine hepsi bir araya gelip topluca yerler, rakslar ederler, türküler çağırırlar ve

Osman Ergin, "Mecelle-i Umur-ı Belediye" adlı eserinde, Muallim Cevdet'in Büyük Mecmua'da çıkan sürekli yazılarından, M. Fuat Köprülü'nün ve Ali Emiri'nin incelemelerinden ve "İtüvvetname"lerden faydalanarak Ahi kuruluş ve örgütleri hakkında

ertesini sabah işlerine giderek ikindiden sonra elde ettikleri kazançlarla önderlerinin yanına dönerler. Bunlara Fityan-Gençler, önderlerine ise daha önce de söylediğim gibi Ahi - Kardeş adı verilir. Ben, dünyada onlardan daha güzel davranan kimse görmedim. Şiraz ile İsfahan halkının davranışları onları andırmakta ise de, bunlar gelen ve giden yolculara daha fazla ilgi ve saygı göstermekte, şefkat ve iltifatta onlardan daha ileride bulunmaktadır. (Sayfa 8) Antalya'ya varışımızın ikinci günü idi, bu gençlerden biri Şeyh Şehabeddin-i Hamevî yanına gelerek onunla Türkçe konuştu. O zaman Türkçe'yi henüz anlayamamakta idim. Sırtında eski, yıpranmış bir elbise, başında da keçe külah vardı. Şeyh, bana dönerek, bu adamın ne dediğini biliyor musunuz? diye sordu. Ne söylediğini bilmiyorum, dedim. Bunun üzerine, seni ve yanındaki arkadaşlarını yemeğe davet ediyor, demesiyle doğrusu buna hayret ettim, ve evet, dedim. Adam oradan ayrılınca Şeyhe, bu adam fakirdir, bizi ağırlayacak kudreti yoktur, onu zor durumda bırakmak istemeyiz, dedim. Bunun üzerine Şeyh güldü ve bu adam genç kardeşlerin önderlerinden biridir, kendisi sayacı ustalarındandır, cömertliği ve keremkârlığı ile tanınmıştır. Sanatkarlar arasında aşağı yukarı ikiye üç yoldaşı vardır. Onlar kendisini önderliğe seçtiler ve bir tekke yaptırılar. Şimdi gündüz kazandıklarını geceleri sarf etmektedirler, cevabını verdi. Akşam namazını edâ ettikten sonra, bu adam tekrar yanımıza geldi ve hep birlikte tekkeye gittik ki, mükellef bir zaviye ile karşılaşmış olduk. Burası Anadolu'nun en güzel halı ve kilimleri ile döşenmiş, Irak camından yapılmış sayısız avizelerle aydınlatılmış pırl pırl bir yerd. Oturma salonunda beş adet beysus vardı. Beysus, bakırdan yapılan üç ayaklı bir çeşit şamdana denir ki, baş tarafında yine bakırdan yapılan cam gibi parlak ve ince bir kandil yeri ile bunun ortasında fitilin çıkması için bir boru bulunmaktadır. Burası arınmış iç yağ ile doldurulur, yanı başında yine yağ ile dolu bakır kaplar bulunur. Ayrıca fitili düzeltmek için bir makası da vardır. Ahilerden biri bu şamdanın bakımı ile vazifeli olup, ona çıracı چراغچی denir. (Sayfa 9) Oturma salonunda, sırtlarına kaba giymiş, ayaklarında mest olan ve bellerini, ortasında bir hançer asılı iki arşın uzunluğunda kemerler bağlayan, başlarını her biri bir arşın uzunluğunda vs iki parmak eninde taylesanlı soflan yapılmış beyaz sarıklarla örten gençlerden bir grup yer almıştı. Gençler burada toplandıkları vakit sarıklarını çıkarıp önelerine koyarlardı ki, o zaman başlarını, görünüşü gayetle güzel olan ince ve şeffaf ipekten yapılmış zerduhanî denilen veya buna benzer bir takye örtmekte idi. Oturma salonunun orta yerinde ise misafirlere ayrılmış bir peyke bulunmaktaydı. Onların oturma salonlarına girince bize pek bol ve çeşitli yiyecekler, meyveler, tatlılar ikram ettiler. Ondan sonra da, türkölere, oyunlara giriştiler. Bunların davranışları, ikramları hayretimizi bir kat daha artırmış bulunuyordu. Böylece geçen saatlerden sonra geç vakit onları tekkelerinde bırakarak oradan ayrılmış idik. (Bozdağ 1993: 7-10)

kısa bir özet veriyor (Çağatay 1989: 121). Ahilik kurumu hakkında verilen bilgiler her ne kadar Osmanlı son dönemini içine alsın da esnaf geleneğinin oluşumu çok eskilere dayandığı için Ahilerin izlerini taşıdığı muhakkaktır. Bu bilgiler Ahiliğe ait değerlerin müze haline getirilmesinde kaynaklık edebilecek niteliktedir.

Ahilik, 13. yüzyıldan başlayarak kendi faaliyet alanlarında Türk kültürünü temsil etmesi bakımından Ahi Evran'ın kurucusu olması ve faaliyet bölgesi olarak Kayseri ve Kırşehir'in kabul edilmesi nedeniyle Kırşehir'de Ahi Evran külliyesi içinde bütün tarihi mekanları içeren bir canlandırma yapılabilir. Dünyada bu tür uygulamaların pek çok örneği vardır. Mesela İspanya'da Kristof Kolomb'un sefere çıktığı üç parça gemi bu yöntemle aynı limanda inşa edilmiş ve tarihi dekorlar aynen canlandırılarak tarihe turizmin huluşması sağlanmıştır. Böyle bir mekandan turistlere coğrafi keşifler ve İspanyanın tarihi anlatılmaktadır. Burada Ahiliğin benzer bir yaklaşımla ele alınması 13. yüzyıl Türk toplum hayatını ve o döneme ait mekanların tanıtılmasının yanı sıra Anadolu Tarihinin bu tür mekanlardan anlatımı Türk kültür turizmine yeni bir boyut kazandıracaktır. Misal olarak Konya'daki Mevlana müzesi bu şekilde bir anlatım için zaten iyi bir örnek teşkil etmekte ve yerli ve yabancı olmak üzere pek çok insanın ilgisini çekmektedir.

Günümüzde yok olmaya yüz tutmuş kültür varlıkları ile "Somut Olmayan Kültürel Miras"³'in korunması ve yaşatılması konusunda gerek Türkiye'de gerekse Uluslararası alanda önemli adımlar atılmaktadır. Türkiye'de bu çalışmalara temel çerçeve oluşturacak 5225 sayılı "Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu" (<http://rcga.basbakanlik.gov.tr/Eskiler/2004/07/20040721.htm#7>) çıkarılmış ve Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü olan UNESCO, 17 Ekim 2003 tarihli 32. Genel Konferansı'nda Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi (<http://www.fef.gazi.edu.tr/turkish/thb/sokum.htm>) kabul edilmiştir. Bu sözleşmeye göre küreselleşmenin yok ettiği yerel kültürel değerler:

³ 5225 nolu Kültür Yatırımları ve Girişimlerini Teşvik Kanunu'nun "Tanımlar" kısmında; "Somut olmayan kültürel miras: Sözlü kültür ortamlarında halk tarafından yaratılan ve halkbilimi araştırmaları içinde yer alan; sözlü anlatımlar ve sözlü gelenekler, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüel ve festivaller, halk bilgisi, evren ve doğa ile ilgili uygulamalar, el sanatları geleneği gibi kültürel ürünleri ve üretim süreçlerini," kapsayan bir terim olarak belirtilmektedir.

- "a) dilin bir araç olarak kullanıldığı sözel anlatımlar,
- b) geleneksel gösteri sanatları,
- c) toplumsal uygulamalar, festivaller ve ritüeller
- ç) doğa ve evrenle ilgili uygulamalar

d) el sanatları geleneği,şeklinde beş alt başlık altında toplanmakta, araştırılması, derlenmesi, arşiv ve dokümantasyon merkezlerinin oluşturulması, müzelerinin kurulması, öğretim kurumlarında ders olarak okutulması, kitle iletişim araçlarında yer verilmesi ve kuşaklar arasında ortaya çıkan kopuklukları giderecek tarzda etkin biçimde değerlendirilmesi, temel amaçlar ve eylem planı olarak öngörülmektedir. (<http://www.fef.gazi.edu.tr/turkish/thb/bolum-hak.htm>)

Ahilik hakkında bu şekilde oluşturulacak bir müze için Kırşehir'de Ahi Evran Camii etrafında zaviye, bedesten ve diğer tarihi dekorlardan yararlanılabilir. Yada Kayseri'de uygun mekan seçimi ile benzer bir müze teşkili gerçekleştirilebilir. Günümüzde İpek yolu projesi adı altında Kültür ve Turizm Bakanlığının başlatmış olduğu çalışmada öncelikle tur güzergahı üzerinde olan han ve kervansaraylara turizm amaçlı hizmetleri sunabilecek "Mola Noktası" fonksiyonu verilmesi çalışmaları başlatılmıştır. Bunun için 11 adet kervansaray belirlenmiştir. Bunlar:

- 1- Sultan Hanı (Aksaray -13. yy.)
- 2- Saruhan (Nevşehir / Ürgüp -13. yy.)
- 3- Şarapsa Han (Alanya -13. yy.)
- 4- Akhan (Denizli / Merkez -13. yy.)
- 5- Ağzıkara Han (Aksaray -13. yy.)
- 6- Alara Han (Antalya / Alanya -13. yy.)
- 7- Çardak Hanı (Denizli / Çardak -13. yy.)
- 8- Susuz Han (Burdur / Bucak -13. yy.)
- 9- İncir Han (Burdur / Bucak -13. yy.)
- 10-Alay Han (Aksaray -13. yy.)
- 11-Silâhtar Mustafa Paşa Hanı (Malatya / Battal Gazi -16. yy.)

(İpek Yolu Projesi,
http://www.kultur.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44651)

İpek yolu projesi çalışmasına dahil olan İpek yolu üzerindeki hanların çoğu, Anadolu'nun doğu-batı yönünde uzanan güney güzergahında yer almaktadır. Böyle bir projeyi daha da genişleterek etkin

kılacak olan Ahilik kurumunu temsil eden projenin de dahil edilmesi ile Türkiye'nin kültürel turizmine hayat verecek Ortaçağ'da Anadolu Türk toplumunun hayatından bazı kesitler ortaya konulmuş olacak ve kalıcı bir turizm değeri ortaya çıkacaktır.

Benzer bir proje örneği, Muğla'nın eski kervan yolu güzergahı üzerinde, kuzey-güney, doğu-batı akslarının kesiştiği noktada yer alan geleneksel ticaret bölgesi (Arasta), tarihi dokusunu sivil mimari özelliklerini yansıtan, fonksiyonlarının geleneksel karakteristiğini korumuş, ticari kullanım yoğunluğuna sahip bir bölge olduğu gerekçesi ile Tarihi Muğla Arastası'na bu özelliklerinin yeniden kazandırılması amacıyla her yıl Muğla Belediyesi'nin talebi ve desteğiyle Muğla'da çalışmalar yapan Galata Grubu 2000 yılı yaz çalışması olarak Muğla'da Arasta Bölgesini seçmiştir. (<http://www.tarihiKentlerBirliği.org/icerik/belgeler/Detay.asp?documentID=2>)

GAP bölgesi'nde kültürel mirasın geliştirilmesi programı kapsamında Avrupa komisyonu tarafından sağlanan 12 milyon Euro tutarındaki hibe programından yararlanmak için yapılan başvuruların değerlendirmesi sonucunda 32 proje⁴ seçilmiştir. Bu projelerin arasında kültürel mirası koruma amaçlı pek çok proje yer almaktadır.

Sonuç olarak, günümüzde önemli hale gelen kültür turizmi ülkemiz açısından da son derece önemlidir ve Türk kültür mirası arasında yer alan ve 13. yüzyıl Türk kurumu olan Ahilik ipek yolu projesine dahil edilerek Kırşehir ve Kayseri gibi bölgelerde zaviye, bedesten ve benzeri yapıları ve bunların işleyişi canlandırılarak Türk kültür turizminin istifadesine sunulması çok önemli bir kültür hizmeti olacaktır. Hiç olmazsa Kırşehir'in merkezinde bulunan Ahi Evran Cami etrafı ve eski tarihi dokuyu yansıtan eserler "Ahilik Kültür Mirasını Koruma ve Yaşatma Projesi" adı altında yapılacak bir çalışma ile Kırşehir'in kaybetmiş olduğu tarihi ve kültürel mekanlarından birine kavuşması sağlanabilir.

⁴ www.gap.gov.tr/Turkish/Kultur/Kmiras/kmiras.html; projeler hakkında geniş bilgi "GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı"ndan sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Cultural Tourism Defined, http://www.nasaa-arts.org/artworks/ct_contents
- Cultural Defined, http://www.nasaa-arts.org/artworks/ct_contents.shtml
- CUNBUR, Müjgan. 1989, "*Karahanlı ve Selçuklu Dönemleri Türk Edebiyatında Ahilik*", Uluslararası Osmanlı Öncesi Türk Kültürü Kongresi Bildirileri, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, sayfa 207-224.
- ÇAĞATAY, Neşet. 1996, "*Ahilğin Ortaçağ Anadolu Toplumuna Etkileri*", I. Uluslar arası Ahilik Kültürü Sempozyum Bildirileri, 13-15 Ekim 1993 Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, sayfa 33-43.
- _____. *Bir Türk Kurumu Olan Ahilik*, Türk Tarih Kurumu Basınevi, Ankara 1989.
- BOZDAĞ, İsmet (Haz.), 1993, *İbn Batuta Seyahatnamesi'nden Seçmeler*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- İpek Yolu Projesi,
http://www.kultur.gov.tr/portal/turizm_tr.asp?belgeno=44651
- <http://rega.basbakanlik.gov.tr/Eskiler/2004/07/20040721.htm#7>
- <http://www.fef.gazi.edu.tr/turkish/thb/bolum-hak.htm>
- <http://www.fef.gazi.edu.tr/turkisb/sokum.htm>
- <http://www.tarihikentlerbirligi.org/icerik/belgelerDetay.asp?documentID=2>
- www.gap.gov.tr/Turkish/Kultur/Kmiras/kmiras.html